

УДК 378.014.24:378.091.21:316.444.005.32

МОТИВОВАНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ У МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

В. М. Лісовий, В. А. Капустник, І. В. Завгородній

Харківський національний медичний університет

MOTIVATED ACADEMIC MOBILITY AS A MEANS OF INTEGRATION TO THE INTERNATIONAL EDUCATIONAL RANGE

V. M. Lisovyi, V. A. Kapustnyk, I. V. Zavhorodniy

Kharkiv National Medical University

Визначається роль академічної мобільності як засобу поширення міжнародних інтеграційних процесів у сучасному освітньому просторі. Наведено завдання, які мають вирішуватися із використанням академічної мобільності. Особлива увага приділяється мотиваційній складовій процесу інтеграції у загальноосвітній міжнародний простір, а саме мотивації з боку навчальних закладів; осіб, що безпосередньо беруть участь у мобільності; закордонних навчальних та наукових закладів. Пропонуються кроки щодо ефективної реалізації можливостей академічної мобільності студентів та науковців.

The authors describe the role of academic mobility as a factor of expansion of international integration processes in the contemporary educational range. The tasks to be solved using academic mobility are featured. Special attention is paid to motivation component of integration process to educational environment, namely motivation of the educational institutions, motivation of the persons participating in mobility, foreign educational and research institutions. Steps to effective realization of the capabilities of academic mobility of the students and researchers are suggested.

Вступ. Участь України в Болонському процесі, загальну інтеграцію вітчизняної системи освіти у міжнародний освітній простір та необхідність відповідної модифікації освітніх стандартів слід кваліфікувати як першочергові інноваційні кроки подальшого європейського розвитку системи освіти. Характерною рисою сучасного світу стали процеси глобалізації, які торкаються усіх сфер суспільного розвитку, в тому числі й реалізації права людини на отримання освіти та відповідне працевлаштування. Одним з характерних проявів такої глобалізації як світового тренду, з одного боку, та конкретним засобом реалізації принципів Болонської декларації – з іншого, є практика міжнародної академічної мобільності. Остання визначається як “вид соціального пересування агента, що здійснюється з метою продовження його освіти” [1].

Основна частина. У сучасній науковій та педагогічній літературі термін “академічна мобільність” є досить визначеним, класифікованим та обговореним із загальних точок зору [2–8], але, на нашу думку, ще далеко не визначені аспекти мотиваційного підґрунтя до реалізації можливостей отримання новітніх знань та навичок засобами академічної мобільності.

Зважаючи на цю тезу, перш за все слід наголосити

на декількох особливостях та термінологічних характеристиках процесу мобільності.

По-перше, мобільність класифікується як внутрішня – в межах держави (стажування та обмін міжуніверситетського рівня), так і міжнародна або зовнішня (із залученням складного механізму продовження навчання у закордонних навчальних закладах).

По-друге, процес академічної мобільності може стосуватися як студента (на етапі додипломної освіти), так і викладача (або лікаря, фармацевта) на етапі післядипломної освіти. Останній визначається як “навчання впродовж життя” (life long learning).

Не викликає сумніву той факт, що академічна мобільність студентів та викладачів (як внутрішня, так і міжнародна) є досить вагомим механізмом розвитку вищої школи, яка має на меті покращення якості навчальних програм та планів, рівня наукових досліджень, посилення академічної та культурної інтернаціоналізації європейської вищої освіти, ступеня особистісного розвитку та працевлаштування. До конкретних задач, що потребують вирішення в процесі запровадження академічної мобільності, можна віднести:

– інтернаціоналізацію та скоординованість з міжнародними фаховими аналогами не тільки навчальних планів підготовки, а й програм з дисципліни;

– реальне впровадження кредитно-модульної системи трансферу та накопичення кредитів ECTS, а не формальне введення механізмів “арифметизації” навчального процесу;

– створення необхідної системи підтримки студента з боку викладача, а саме перехід до “студенто-центрованого навчального процесу”, коли викладач набуває роль систематизатора знань, методиста-хелпера, та не є особою, яка лише контролює набуті студентами знання;

– організацію студентських служб для поліпшення соціальної та культурологічної адаптації студента в новому середовищі за кордоном;

– інформаційно-аналітичне забезпечення поінформованості студентів, щодо банку даних про можливості національних та європейських університетів, структуру навчальних планів, програм, опис наукових шкіл та навчальних напрямків, CV фахівців шляхом формування веб-сторінок та інших електронних ресурсів;

– забезпечення можливості не тільки вивчення іноземної мови за програмними стандартами вищої школи, а підготовки до спілкування з носіями мови та засвоєння соціально-побутової лексики, вкрай необхідної для уникнення стресу адаптації при перебуванні за кордоном.

Окремо в контексті завдань, які потребують вирішення, слід наголосити на необхідності упорядкування системи наукових ступенів в Україні, яка б відповідала міжнародним стандартам; впровадження на ринку праці положень Національної рамки кваліфікації.

Найбільше занепокоєння фахівців, які навчалися та здобули за кордоном, наприклад, вчений ступінь магістра чи доктора філософії – PhD, викликає процедура визнання науковця та встановлення його наукового рівня, яка на сьогодні не є достатньо визначеною у нормативно-правовій базі України. У Радянському Союзі ступінь доктора філософії – PhD вважалася аналогом вченого ступеня кандидата наук. Відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти, для цілей міжнародної освітньої статистики PhD вважається рівним прийнятому в Російській Федерації (яка є правонаступником СРСР) ступеню кандидата наук. У цьому сенсі, на нашу думку, тільки безумовне визнання в Україні вчених ступенів, таких, як PhD, дасть реальну можливість громадянам України, які вже підтвердили свою наукову кваліфікацію на європейському рівні, повертатися на Батьківщину та працювати за фахом.

Мобільність викладацького складу, без сумніву, має свої особливості та вважається другою за важливі-

стю формою глобалізації вищої освіти. Саме цей вид академічної мобільності зосереджений більш на задоволенні наукових інтересів, проходженні тренінгів, отриманні відповідних наукових ступенів у закордонних навчальних закладах.

Визначаючи цілі та завдання процесу академічної мобільності, слід усвідомлювати не тільки складність вирішення конкретних задач розвитку, не тільки наявність труднощів при складанні та реалізації плану дій конкретної особи (студента чи викладача) при реалізації його права на академічну мобільність, але й абсолютну необхідність наявності мотиваційної поведінки у всіх учасників цього процесу.

Саме це питання слід вважати таким, що відноситься до категорії “ризиків” реалізації проектів мобільності. Встановлення чинників саме цього виду ризиків та формування всебічних умов до їх нівелювання є дуже вагомим у контексті систематичності участі студентів і викладачів у цих проектах.

При аналізі чинників мотиваційного напрямку слід говорити про мотивацію з боку того навчального закладу, який направляє на навчання; про мотивацію безпосередньо самих учасників проекту та, наостанок, мотивацію приймаючого закордонного закладу.

Мотивація з боку вітчизняних навчальних закладів формується за рахунок пріоритетів у модифікації і розбудові навчальних планів та програм підготовки з можливістю впровадження стандартів подвійного диплома; отримання фахівцями досвіду методологічного та методичного забезпечення впровадження кредитно-модульної системи навчання в повному сенсі цього терміна; налагодження прямих стосунків із закордонними колегами з можливостями запрошення до читання окремих лекцій або змістовних модулів іноземних фахівців; підвищення міжнародного авторитету університетської школи; отримання пристойних рейтингових характеристик.

З огляду на те, що у середовищі вітчизняного студентства та серед фахівців міжнародна академічна мобільність ще не отримала належного рівня, слід особливо увагу звернути на мотиваційні аспекти участі в таких програмах з боку самих потенційних учасників.

Слід зауважити, що урядом України 13 квітня 2011 року було прийнято Постанову № 411 “Питання навчання студентів та аспірантів, стажування наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном”, яка великою мірою відкриває шлях до реалізації прагнень кожного у напрямку підвищення рівня професійної освіти, отримання сучасних, на вимогу ринку праці, конкурентоспроможних знань та умінь.

Проте без ґрунтовного мотиваційного компонента поведінки особи реалізація таких проєктів навряд чи є можливою. Отже, на нашу думку, як сучасного студента, так і сучасного фахівця до кроків з міжнародної академічної мобільності повинні спонукати:

– можливість отримання подвійного чи спільного з іноземним вузом диплома;

– вивчення окремих дисциплін, модулів у провідних наукових та навчальних школах саме з цих питань, які привертають увагу студента чи фахівця з огляду на здобуття пристойного місця роботи та схвалення роботодавця;

– доступ до наукових бібліотек провідних наукових центрів, що, як з суто наукової точки зору, так і з урахуванням фінансово-економічних аспектів наукової роботи, є необхідним і вельми доцільним;

– можливість ознайомлення з соціокультурними сторонами життя в інших країнах, вивчення іноземної мови безпосередньо в мовному середовищі, випробування себе на предмет адаптаційних можливостей до нових підходів до навчання, наукового пошуку, спілкування з іноземними колегами тощо.

Разом з тим, вищезазначені мотиваційні параметри поведінки особи, яка навчається, були б не повними, якщо не зосередити увагу ще й на необхідності використання досвіду, отриманого за кордоном, у нашій державі в студентському чи науковому середовищі конкретного університету, кафедри, лабораторії, нарешті в суспільстві та навіть родині студента чи науковця. Зважаючи на те, що найбільш мотивованими до термінового або продовженого навчання за кордоном є саме старанні та обдаровані студенти, які мають високий рівень фахових знань та найбільш адаптовані до змін соціуму та поведінки у мовному середовищі, саме для них неможливість використання добутого за кордоном досвіду стане вагомим стресовим агентом, принижуватиме громадське визначення особистого вкладу в модернізацію навчального процесу, розвиток наукових досліджень. Саме у цьому контексті слід наголосити на необхідності “схваленої” позиції керівництва кафедр та факультетів щодо необхідності здобуття міжнародного досвіду та його конкретній імплементації в науковій та педагогічній сфері університетського життя.

Останнім блоком необхідної мотиваційної складової є зацікавленість самих іноземних інституцій у процесі взаємообміну досвідом викладання та науково-

го пошуку. Саме із власного досвіду автори цієї статті мають несумнівну впевненість у великій фаховій зацікавленості іноземних колег у проведенні сумісних наукових досліджень з тематики, що є актуальною з європейських позицій, організації лекцій українських фахівців для студентів та науковців європейських університетів, виданні сумісних наукових праць у міжнародних виданнях, які входять до складу наукометричних баз даних, прийомі на стажування студентів та фахівців, підписанні меморандумів чи договорів про співпрацю, “лобіюванні” інтересів вітчизняних фахівців та їх вступ до європейських наукових товариств тощо.

Висновки. Вищевикладені тези щодо мотиваційної складової процесу академічної мобільності для їх реалізації повинні бути підтримані кроками конкретного спрямування, серед яких має бути розширення мережі філій вищих навчальних закладів за кордоном; створення університетських консорціумів; модернізація до взаємовигідних стандартів навчальних планів та програм з дисциплін; створення при університетах центрів міжнародної освіти; активна участь та залучення ресурсів конкурсу Tempus IV, можливостей освітніх програм Еразмус Мундус, Жана Моне; формування корпоративної атмосфери підтримки, схвалення та популяризації участі в програмах академічної мобільності; об’єктивний відбір конкурентів не тільки за критеріями успішності та знанням іноземних мов, але й з урахуванням “креативності” особи, наявності реального досвіду безпосередньої участі та виступів на студентських конференціях та наукових форумах за кордоном; надання можливості самостійного активного пошуку університетів та наукових центрів для проходження навчання або проведення наукових досліджень, а не обмежувати мобільність межами договорів, що укладені.

На завершення наголосимо, що сучасна молодь, сучасний студент та науковець мають досить важелів щодо пошуку себе як у навчальному, так і в науковому аспектах, у закордонних університетах та наукових школах. Важливо, щоб їхнє прагнення було дійсно реалізоване та набуло розповсюдження у студентському середовищі за обов’язкової підтримки адміністраторів від навчання та науки, а здобуті фахові знання найшли своїх слухачів у вітчизняних аудиторіях і слугували розвиткові та авторитету саме вітчизняних навчальних та наукових шкіл.

Література

1. Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : материалы Международной научно-практической конференции (Харьков, 16–19 ноября 2010 г.). – Харьков : Изд-во НУА, 2010. – 368 с.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна–Болонья–Саламанка–Прага–Берлін) / упорядники: М. Ф. Степко, Я. Я. Боллобаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Документи і матеріали. Травень–грудень 2004 р. Ч. II / упорядники: М. Ф. Степко, Я. Я. Боллобаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. – Тернопіль : Вид-во ім. В. Гнатюка, 2005. — С. 188.
4. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н. М. Гуляєва // Розбудова менеджмент-освіти в Україні : матеріали VI Міжнародної конференції (м. Дніпропетровськ, 17–19 лютого 2005 року). – К. : Навч.-метод. центр – Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2005. – С. 76–81.
5. Колот А. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю / А. Колот // Вища школа. – 2004. – № 2–3. – С. 20–33.
6. Гурч Л. М. Мобільність студентів та професорсько-викладацького складу як чинник підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в європейському просторі / Л. М. Гурч // Персонал. – 2005. – № 7. – С. 80–85.
7. Кислова О. Н. Исследование академической мобильности украинских студентов методом построения дерева классификации / О. Н. Кислова, Л. Г. Сокурская // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 948. – С. 221–228.
8. Мокій А. І. Академічна мобільність: виклики і загрози для людського капіталу України / А. І. Мокій, І. А. Лапшина // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – С. 14–17.
9. Астахова В. И. Основные тенденции развития академической мобильности украинских студентов / В. И. Астахова // Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : материалы Международ. науч.-практ. конф. (Харьков, 16–19 нояб. 2010 г.). – Харьков : НУА, 2010. – 5 с.
10. Вербицька С. В. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації / С. В. Вербицька // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 45: Педагогічні науки. – 2009. – С. 20–26.